

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ СФОРМОВАНOSTI АНГЛОМОВНОЇ НАВЧАЛЬНО-СТРАТЕГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНІСТЮ У ДІАЛОГІЧНОМУ СПІЛКУВАННІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

ASSESSMENT CRITERIA OF FORMATION OF ENGLISH STRATEGIC COMPETENCE IN ORAL COMMUNICATION BY FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS

У статті наголошено, що у сучасному світі все більше постає проблема затребуваності у фахівцях різних галузей, які на високому рівні володіють професійно орієнтованою іноземною мовою. Актуальним і важливим є пошук ефективних шляхів оптимізації навчального процесу, особливо у немовних закладах вищої освіти, одним із яких, на нашу думку, є формування іншомовної навчально-стратегічної діяльності. Виявлено, що вимоги щодо іншомовної практичної підготовки майбутніх вчителів початкової школи є достатньо високим, особливо до володіння англійською мовою діалогічним спілкуванням. З огляду на це, нами зроблено спробу визначити критерії оцінювання рівня сформованості англійської навчально-стратегічної діяльності у діалогічному спілкуванні майбутніх учителів початкової школи. Беручи до уваги результати проведеного Ю.П. Гудимою теоретичного дослідження та на основі наших наукових доробок виділено 14 критеріїв. Нами було виділено 4 групи критеріїв. Критерії групи I призначені для вимірювання наявності загальних показників ДС, що притаманні ДС як усномовленню продукту взагалі: відповідність комунікативної ситуації, мовна коректність висловлювання, темп мовлення, обсяг висловлювання. Критерії групи II вимірювали показники, притаманні саме ДС: різноманітність ужитих видів ДС, специфічні для ДС лінгвістичні засоби (мовленнєві кліше, еліпси, прості речення, слова-заповнювачі пауз, стягнені форми), наявність ініціативних реплік. Критерії групи III оцінювали коректне розуміння / використання невербальних засобів спілкування, властивих ДС: коректне розуміння / використання кінесичних елементів спілкування, коректне розуміння / використання проксемічних елементів спілкування, коректне розуміння / використання такесичних елементів спілкування, адекватне використання фонації. Наведені критерії, на нашу думку, дозволять визначити рівень сформованості англійської іншомовної навчально-стратегічної діяльності в аспекті міжкультурного спілкування у майбутніх учителів початкової школи. Вимірювання рівня сформованості англійської навчально-стратегічної діяльності в аспекті міжкультурного спілкування за такими критеріями сприяє точному її оцінюванню.

Ключові слова: критерії оцінювання, навчально-стратегічна-компетентність, стратегії діалогічного спілкування, іноземна

мова, англійська мова, бакалавр, майбутні вчителі початкової школи.

The article emphasizes that in the modern world, the problem of demand for specialists in various fields, who possess a professionally oriented foreign language at a high level, is becoming more and more common. The search for effective ways to optimize the educational process, especially in non-language institutions of higher education, is relevant and important, one of which, in our opinion, is the formation of foreign language strategic competence. It was found that the requirements for foreign language practical training of future primary school teachers are quite high, especially for mastery of English oral communication. With this in mind, we have made an attempt to determine the criteria for evaluating the level of formation of English-language strategic competence in oral communication of future primary school teachers. Taking into account the results of the Y.P. Gudyima 14 criteria have been identified based on theoretical research and our scientific developments. We selected 4 groups of criteria. The criteria of group I are designed to measure the presence of general indicators of oral communication that are inherent in oral communication as an oral product in general: appropriateness of the communicative situation, linguistic correctness of utterance, pace of speech, volume of utterance. Group II criteria measured indicators specific to oral communication: the variety of used types of oral communication, linguistic tools specific to oral communication (speech clichés, ellipses, simple sentences, pause fillers, contracted forms), the presence of proactive cues. Group III criteria assessed the correct understanding/use of non-verbal means of communication characteristic of oral communication: correct understanding/use of kinesic elements of communication, correct understanding/use of proxemic elements of communication, correct understanding/use of taxemic elements of communication, adequate use of phonations. The given criteria, in our opinion, will allow us to determine the level of formation of English-language foreign language strategic competence in the aspect of intercultural communication among future primary school teachers. Measuring the level of formation of English-language strategic competence in the aspect of intercultural communication according to such criteria contributes to its accurate assessment.

Key words: assessment criteria, strategic competence, oral communication strategies, foreign language, English, bachelor, future primary school teachers.

УДК 371.134:371.686+811.111
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2022/51.1.17>

Конотоп О.С.,
канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри мов і методики їх викладання
Національного університету
«Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка

Постановка проблеми. У зв'язку із тим, що у сучасному світі стрімко зростає потреба у фахівцях, які на високому рівні володіють професійно орієнтованою іноземною мовою (ІМ), актуальним

і важливим є пошук ефективних шляхів оптимізації навчального процесу, особливо у немовних закладах вищої освіти (ЗВО), одним із яких, на нашу думку, є формування іншомовної навчально-

стратегічної діяльності (НСтК). Вимоги щодо іншомовної практичної підготовки майбутніх вчителів початкової школи (ПШ) є достатньо високим, особливо до володіння англomовним діалогічним спілкуванням (ДС) [5; 6; 7; 10]. З огляду на це, вкрай важливим є визначення критеріїв оцінювання рівня сформованості англomовної НСтК у ДС майбутніх учителів ПШ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідженням різних аспектів методики оцінювання рівня сформованості англomовної НСтК у ДС займалися багато науковців: Ю.П. Гудима, Ю.В. Батуріна, О.О. Галанова, М.С. Калініна, М.А. Скуріхін, Т.А. Толмачьова та ін. Методистами було вирішено широкое коло наукових питань, які пов'язані із зазначеною проблемою.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проте досліджено не всі аспекти, зокрема, незважаючи на проведені дослідження, методика оцінювання рівня сформованості англomовної НСтК у ДС потребує вдосконалення.

Метою статті є висвітлення критеріїв оцінювання рівня сформованості англomовної НСтК у ДС у майбутніх учителів ПШ.

Виклад основного матеріалу. Ю.П. Гудима визначає такі критерії оцінювання рівня сформованості іншомовної НСтК у процесі навчання ДС: 1. самоспостереження та самокорекція висловлювання власної думки та вміння компенсувати незнання мови; 2. розпізнавання та розрізнення прямих та непрямих стратегій; 3. індивідуальний вибір і застосування найбільш ефективних стратегій у ДС; 4. відповідність вживання стратегій до певної ситуації для досягнення комунікативної мети спілкування; 5. ініціативність комунікантів за допомогою комунікативних стратегій; 6. різноманітність використання мовленнєвих клішованих фраз для ефективного спілкування; 7. застосування стратегій під час ведення діалогів різних функціональних типів [4, с. 178-179].

Беручи до уваги результати проведеного Ю.П. Гудимою теоретичного дослідження та на основі наших наукових доробок виділяємо 14 критеріїв.

Нами було виділено 4 групи критеріїв. Критерії групи I призначені для вимірювання наявності загальних показників ДС, що притаманні ДС як усномовленнєвому продукту взагалі: відповідність комунікативної ситуації, мовна коректність висловлювання, темп мовлення, обсяг висловлювання [10].

Критерії групи II вимірювали показники, притаманні саме ДС: різноманітність ужитих видів ДС, специфічні для ДС лінгвістичні засоби (мовленнєві кліше, еліпси, прості речення, слова-заповнювачі пауз, стягнені форми), наявність ініціативних реплік [10]. Критерії групи III оцінювали коректне розуміння / використання невербальних засобів

спілкування, властивих ДС: коректне розуміння / використання кінесичних елементів спілкування, коректне розуміння / використання проксемичних елементів спілкування, коректне розуміння / використання такесичних елементів спілкування, адекватне використання фонацій [10]. Критерії групи IV оцінювали коректне розуміння/ використання стратегій ДС: 1) самоспостереження та самокорекція висловлювання власної думки та вміння компенсувати незнання мови; 2) розпізнавання та розрізнення прямих та непрямих стратегій; 3. індивідуальний вибір і застосування найбільш ефективних стратегій у ДС. Розглянемо кожну з визначених нами груп критеріїв.

Група I. Загальні критерії оцінювання усномовленнєвого продукту. Одним із головних критеріїв оцінки ДС студентів був критерій *відповідності мовленнєвого висловлювання запропонованій комунікативній ситуації*. Цей критерій дає можливість оцінити, наскільки вдало студенти вміють брати участь у ДС, адаптуватися до комунікативної ситуації та адекватно реагувати під час змін у перебігу розмови, використовуючи відповідні мовленнєві засоби спілкування. Ступінь відповідності висловлювання комунікативній ситуації доцільно вимірювати кількістю реплік діалогу студента, спрямованих на реалізацію поставленого комунікативного завдання. Для цього визначався коефіцієнт відповідності ситуації (Квс), який вираховувався за формулою: $K_{вс} = \frac{C1}{C}$, де C1 – кількість фраз, що забезпечують відповідність ситуації, C – загальна кількість фраз [12, с. 126].

Другим критерієм оцінювання мовленнєвого висловлювання студента була його *мовна коректність висловлювання*, під якою розуміємо фонетичну, лексичну і граматичну правильність діалогічного мовлення (за стандартами носіїв британського варіанта англійської мови); адекватність вжитих мовних засобів нормі і узусу англійського мовлення. Коефіцієнт мовної коректності висловлювання підраховувався за формулою: $K_{мк} = \frac{Mк1}{Mк}$, де Mк – кількість правильних висловлювань (висловлювання = просте речення), Mк – загальна кількість речень [12, с. 127].

Наступним критерієм оцінювання був *темп мовлення*. Ми підраховували загальний темп мовлення кожного окремого студента – кількість складів в одну хвилину говоріння, включаючи довжину різного роду пауз в інтервалах між словами і фразами. Вирішуючи питання про визначення темпу мовлення, ми спиралися на дані Б. А. Бенедиктова [2], які були переведені в склади В. С. Пашук: повільний темп мовлення – 104 скл. / хв., середній – 130 скл. / хв., швидкий – 161,2 скл. / хв. [12, с. 127]. Середній темп розглядався як задовільний.

Обсяг висловлювання вимірювався кількістю простих поширених речень. Наприклад: / at a

cinema director and I'd like to propose you one good actress for... (2 простих речення).

Група II. Специфічні критерії оцінювання ДС. Одним із специфічних критеріїв, за яким ми оцінювали мовлення студентів, було *використання різних видів ДЄ*, характерних для діалогу-переконавання, діалогу-обміну інформацією, діалогу-поради, діалогу-обміну враженнями, діалогу-дискусії.

Під час аналізу мовлення студентів ми спиралися на дослідження Н. І. Бичкової, яка відокремила 54 типи ДЄ з англійських автентичних художніх фільмів і п'єс у звукозапису на базі десяти аспектів: аспекти першого ступеня: 1) запит інформації, 2) повідомлення інформації, 3) спонукання до дії, 4) емоційне висловлювання, 5) етикетне висловлювання; до аспектів другого ступеня віднесено: 1) перепитування, 2) підхоплення, 3) уточнення, 4) повтор, 5) перебивання [3, с. 115].

Важливим критерієм цієї групи є *наявність необхідних специфічних для ДС лінгвістичних засобів*: мовленнєвих кліше, еліпсів, простих речень, слів-заповнювачів пауз, стягнених форм.

Ще одним критерієм є *наявність ініціативних реплік* у ДС студента. Під час комунікації обидва співрозмовники мають можливість проявити ініціативність, яка полягає у тому, що співрозмовник першим починає розмову, запитує певну інформацію, пропонує допомогу, сумісні дії, повідомляє стимулюючу інформацію, перепитує та ін. [5, с. 105].

Група III. Критерії оцінювання невербальних засобів ДС, притаманних британській спільноті. Урахування невербальних показників ДС слід визначати за відеозаписом спілкування студентів, це дозволяє встановити основні параметри сформованості у студентів таких умінь. Одним із значущих критеріїв оцінювання цієї групи є *коректне розуміння / використання кінесичних засобів ДС*. За цим критерієм аналізувалася невербальна поведінка кожного комуніканта з точки зору коректності в ДС таких кінесичних засобів спілкування: жестів, міміки, погляду; вони оцінювалися відповідно до їх адекватності ситуації спілкування (наявність правильних, але неадекватних елементів не враховувалась). Коефіцієнт *коректне розуміння / використання кінесичних засобів ДС* ($K_{кз}$) підраховувався таким чином: $K_{кз} = \frac{K1}{K}$, де $K1$ – кількість вжитих невербальних засобів спілкування правильно і адекватно до комунікативної ситуації ДС, K – загальна кількість вжитих студентом невербальних засобів спілкування [1, с. 120].

Вибір критерію оцінювання *коректне розуміння / використання проксемічних засобів ДС* зумовлено його значенням для ДС з представниками англомовних країн, де правила проксемної поведінки – дотримання дистанції та вибір пози під час комунікації – суттєво відрізняються від правил, прийнятих в українській культурі.

Ще одним критерієм цієї групи є *коректне розуміння / використання такесичних засобів ДС*, правильна тактильна поведінка комуніканта (відсутність дотику).

Останнім критерієм оцінки невербальної поведінки студентів має бути *адекватне використання фонацій*. Цей критерій вимірював, наскільки правильно студенти вживали під час комунікації фонаційні явища англійської мови, які суттєво відрізняються від їхніх еквівалентів в українській мові та є властивими ДС.

Критерії групи IV оцінювали коректне розуміння/ використання стратегій ДС. Повністю підтримуючи думку Ю.П. Гудими щодо того, що оцінювання рівня сформованості НСтК у процесі навчання ДС, а саме непрямих стратегій є суб'єктивним, адже прослідкувати за використанням таких стратегій як метакогнітивних та афективних практично неможливо, то наші критерії базувалися здебільшого на комунікативних стратегіях [4, с. 184]. За цим критерієм аналізують вміння студента усвідомлювати власні помилки у спілкуванні та вживати різноманітні стратегії для їх уникнення та попередження. За допомогою цього критерію ми можемо оцінити вміння уникнення та попередження посилок, а також уміння знаходити шляхи переформовування думки без переривання спілкування [4].

Критерій *розпізнавання та розрізнення прямих та непрямих стратегій* полягає в умінні самостійно розрізнати прямі та непрямі стратегії в мовленні співрозмовника. Ознайомившись із різними дефініціями, такими як навчальні уміння, здатність, стратегії та із класифікацією стратегій, майбутні вчителі розширюють діапазон стратегій у результаті колективного обговорення та власних спостережень [4, с. 179].

З попереднім критерієм тісно пов'язаний критерій *індивідуальний вибір і застосування найбільш ефективних стратегій* у ДС, оскільки після ознайомлення зі стратегіями та їх класифікацією, ми маємо змогу оцінити вміння студентів застосовувати саме ті стратегії, які є найбільш ефективними у спілкуванні [4, с. 179].

Наведені вище критерії, на нашу думку, дозволять визначити рівень сформованості англомовної НСтК в аспекті міжкультурного спілкування у майбутніх учителів ПШ. Вимірювання рівня сформованості англомовної НСтК в аспекті міжкультурного спілкування за такими критеріями сприяє точному її оцінюванню.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Баженова Н.Г. Методика обучения невербальным средствам общения в курсе французского языка: дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.02. М., 2000. 143 с.
2. Бенедиктов Б.А. Общие и темпоральные особенности устного перевода и владения языками : автореф. дис. на соискание наук. степени докт.

психол. наук.: спец. 10.104 «Общая психология». Л., 1972. 46 с.

3. Бичкова Н.І. Діалог в англійських автентичних художніх фільмах і п'єсах у звукозапису та навчання діалогічного мовлення. Мова і культура. К.: Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2003. Т. 7, № 6. Культурологічний підхід до викладання мови і літератури. Мова сучасного мистецтва. С. 114-121.

4. Гудима Ю. П. Формування у майбутніх учителів англійської мови навчально-стратегічної компетентності в діалогічному мовленні : дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.02 «Теорія і методика навчання (германські мови)»; Київ. нац. лінгв. ун-т. К., 2018. 171 с.

5. Калинина Л.В. Использование звукозаписи при обучении диалогической устной речи в аудиторной работе на старшем этапе языкового вуза : дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.02. К., 1985. 197 с.

6. Конотоп О.С. Важливість іншомовної практичної підготовки майбутніх учителів початкової школи у контексті євроінтеграції. *Сучасні проблеми підготовки та професійного удосконалення працівників сфери освіти* : матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (23-24 квітня 2020 року, м. Чернігів) ; відп. ред. Н. О. Терентьева. Черкаси : Видавець Чабаненко Ю.В., 2020. С. 55-56.

7. Конотоп О.С. Вимоги до іншомовної практичної підготовки майбутніх учителів початкової школи в умовах євроінтеграції. *Інноваційна педагогіка*. 2020. № 28. С. 57-61.

8. Конотоп О.С. Проблеми практичної іншомовної підготовки майбутніх учителів початкової школи. *Наука та освіта в дослідженнях молодих учених* [Електронне видання] : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. для студентів, аспірантів, докторантів, молод. учених, Харків, 14 трав. 2020 р. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди ; [редкол.: Ю.Д.Бойчук (голов. ред) та ін.]. Харків, 2020. С. 155-157.

9. Конотоп О.С. Цільовий рівень іншомовної практичної підготовки майбутніх учителів початкової школи. *Науковий вісник Сіверщини. Серія: Освіта. Соціальні та поведінкові науки*. № 1 (4), 2020. С. 52-64.

10. Конотоп О. С. Методика навчання майбутніх філологів англійського діалогічного спілкування з використанням відеофонограми : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2010. 24 с.

11. Пащук В.С. Навчання студентів мовних спеціальностей усного англійського монологічного мовлення з використанням автентичних художніх фільмів: дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.02. К., 2002. 247 с.